

Lofty Letters

פרשת כי-תשא תשפ"ד

⁵ Aaron saw and built an altar before him. Aaron called out and said, "A festival for HASHEM tomorrow!"

⁶ They arose early the next day and offered up elevation-offerings and brought peace-offerings. The people sat to eat and drink, and they got up to revel.

⁷ HASHEM spoke to Moses: "Go, descend — for your people that you brought up from Egypt has become corrupt. ⁸ They have strayed quickly from the way that I have commanded them.

They have made themselves a molten calf, prostrated themselves to it and sacrificed to it, and they said, "This is your god, O Israel, which brought you up from the land of Egypt." ⁹ HASHEM said to Moses, "I have seen this people, and behold! it is a stiff-necked people. ¹⁰ And now, desist from Me. Let My anger flare up against them and I shall annihilate them; and I shall make you a great nation."

¹⁴ HASHEM reconsidered regarding the evil that He declared He would do to His people. ¹⁵ Moses turned and descended from the mountain, with the two Tablets of the Testimony in his hand, Tablets inscribed on both their sides; they were inscribed on one side and the other. ¹⁶ The Tablets were God's handiwork, and the script was the script of God, engraved

on the Tablets. ¹⁷ Joshua heard the sound of the people in its shouting, and he said to Moses, "The sound of battle is in the camp!"

¹⁸ He said, "Not a sound shouting strength nor a sound shouting weakness; a sound of distress do I hear!"

¹⁹ It happened as he drew near the camp and saw the calf and the dances, that Moses' anger flared up. He threw down the Tablets from his hands and shattered them at the foot of the mountain. ²⁰ He took the calf that they had made and burned it in fire. He ground it to a fine powder and sprinkled it over the water. He made the Children of Israel drink.

2

— Given the size and weight of the Tablets, it was only through a miracle that Moses could carry them. When he came within sight of the sinful revelry, the letters of the Tablets floated back to heaven, and the stone without its holiness became unbearably heavy. This was a sign to Moses that they should be broken (Yalkut 393).

— The Tablets signified a new and higher stage in Israel's spiritual standing, one that would be reflected in its physical life, as well. The Tablets represented freedom from the Evil Inclination and from the Angel of Death, because at Sinai Israel had elevated itself to the level of Adam before his sin. Now, with the *Eigel*, the earlier condition of spiritual weakness had returned, making it impossible for them to have the Tablets (Or HaChaim).

^B R' Yaakov Kamenetsky offers an insight into why Moses smashed the Tablets only after seeing the people dancing around the idol. When he first heard that the Jews had made themselves a Golden Calf, he tried to give them the benefit of the doubt. A huge nation felt stranded in the Wilderness — what would they feed their children the very next morning? Without a leader and an intermediary to God, how would they survive? Surely, he thought, they made the idol only out of desperation and wished they had not been forced to do so. But when he saw them dancing, he realized that they had not done so reluctantly at all — they enjoyed their worship of the idol! Then he realized that there could be no justification for their deed and they did not deserve to have the Tablets.

5 ויש לישב בכמה אופנים. א. כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, בזה התקצף ונואש שיוכל לתקן המעוות באופן שיחזור לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות (לשון הספורנו, בדומה באוה"ח) ב. לפי הילקוט שמחמת שהיו האותיות פורחות היו אבנים כבדות ונפלו מידיו של משה, ולפי זה נוכל לומר שהיו האותיות פורחות תחת הזהר כשראו את העגל (לשון הכלי יקר). ג. כשאחד טועה בהשקפה עדיין אפשר שיגיע אל האמת אחר עיונו. אבל כשראה את ההוללות והקלות ראש של המחולות, הבין שכבר לא יועילו דברי תוכחה ומוסר (פניני דעת פסוק ו'). ^ד משה רצה לקבוע בזה הילכתא רבתא לדיינים, שאסור לחרוץ דין על פי שמועה, אלא חייבים לבדוק את הענין היטב. (ש"ר מ"ז-א). ה. הרשב"ם כתב "כשראה את העגל תשש כוחו, ולא היה בו כח", לפי זה נראה לשייך לכאן קביעתם של חז"ל "אינו דומה שמיעה לראיה", וכאשר הקב"ה בשר למשה על חטא העגל, עדיין לא תש כוחו עד שלא ראה זאת בעצמו. ו. הלוחות היו

רוח אליהו - סוף סוף

לכל היד החזקה

איחא בירושלמי מסכת תענית (ה. ה):

לוחות הראשונות אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה. היה משה תפוש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע. כיון שעשו ישראל את העגל ביקש הקב"ה לחטוף מידו של משה, וגברה ידו של משה וחטפן ממנו. הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר (דברים לה. יב) ולכל היד החזקה.

ברור שאי אפשר לפרש את דברי הירושלמי בדרך פשט, אבל מה שמובן מהם הוא, שכיון שמשה רבינו עצמו היה ראוי לקבלת התורה, לא היה אפשר לקחת ממנו את התורה, אף שישראל חטאו בעגל. זה נקרא 'גברה ידו של משה', שלא היה אפשר לחטוף הלוחות מידו, מאחר שהוא עצמו היה ראוי ומוכשר לקבל התורה.

עם זאת, צריך עדיין להבין את דעתו של משה רבינו, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. הרי הקב"ה אמר לו (כב. ו-ז) לך רד כי שחת עמך וגו', סרו מהר מן הדרך אשר צויתם. הם חטאו בעגל ואינם ראויים למתן תורה. אף על פי כן לא ויתר משה על הלוחות, וגברה ידו וחטפן ממנו, כנראה מפני שהיה סבור שלמרות הכל יוכל לתקן אותם ולהעלותם להיות שוב ראויים למוריגה של קבלת התורה. אם כן מה אירע אחר כך שהתחרט ושבר את הלוחות?

צריכות לרדת לעולם, דהרי לא בשמים היא, ואף שבירתם תורה היא, ולא בשמים היא (כן נ"ל). ז. האבן עזרא כתב ששבירת הלוחות היה לעיני כל ישראל. ונראה שבמכוון משה עשה כן כדי לזעזע את העם, ורק מכח מעשה זה נתעוררו לתשובה אלו שהצטרפו לקריאת "מי לה' אלי". ח. אם שבירת הלוחות היה לעיני כל ישראל, מן הסתם בני ישראל ראו את משה בא לקראתם, ואף על פי כן לא התביישו ולא חדלו. אם כבר אינם מתביישים בפני משה, אז גם לא יועיל תוכחה (כן נ"ל).

6

שמחים בקלקול שעשו

כתוב בתורה (שם, ט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר. מסביר הספורנו:

כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, כענין הכתוב (דמיה יא. טו) כי רעתכי אן תעלוזי, בזה התקצף ונואש שיוכל לתקן המעוות באופן שיחזור לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות.

11 מגד יוסף ד סוף סוף

והנה לעיל (פסוק ז) כתיב "וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך... עשו להם עגל מסכה", הרי שבעודנו בריקיע נמסר למשה מפי הגבורה כל פרשת חטא העגל, ואם משום כך אינם ראויים כבר ללוחות, היה על משה לשוברם שם בפסגת הר סיני, ומדוע נתעכב מלשבור את הלוחות עד שירד את ההר,

19. And he saw the calf and the dancing, and Moses' anger was kindled. When he saw that they were happy in their disgrace, similar to, כי רעהבי אז תעגל, When you do evil then you rejoice (Jeremiah 11:15), this angered him and he despaired that he would be able to repair the crooked in a manner that they would return to their perfection and be worthy (to receive) those tablets.

10 כתיב במראה הנצואה של התגלות הי"ג מדות של רחמים "וראית את אחורי ופני לא יראו" (ג, כג), ואמרו חז"ל (ברכות ו, א)

א) קשר של תפלין הראה לו, ופירש החתם סופר (מו"מ) כי קשר של תפלין הוא מאחורי המוח, ששם הוא מקום הזכרון, כי לאחר שהאדם כבר אינו רואה את הנורה לפניו, אעפ"כ עדיין תקוק באחורי המוח להיות לאדם לזכרון. וענין הקשר של תפלין באותו מקום מורה על זה, שבכל אחד מישראל מונק בזכרונו וזכר של הקב"ה, וזכרו לא ימוש ממנו לעולם, קשר של קיימא, דבר נאמן, היפך אמון דשקר שהוא דבר שאינו קיים לעד, והקשר מורה על זה שכל אחד מישראל הוא בכלל ואחם הדבקים זה"ל חיים כולכם היום (דברים ד, ד). הטוטפות של תפלין הוא ענין הזכרון בין עיניך, זה מדריגת הדבקים אשר הם תמיד דבקים זה' בצחינת שוית' הוי"ה לנגדי תמיד, ואינם מסימים דעת מהקב"ה, והו הטוטפות של תפלין. בתפלין דקוב"ה הרי הקשר של תפלין מורה על ההתקשרות מזד הקב"ה לכל אחד מישראל, וכולם נכללים בקשר של תפלין של מי כעמך ישראל הכתוב בתפלין דקוב"ה, וזה שנאמר למשה רבינו וראית את אחורי ופני לא יראו, כי זה השקר והדבקות של לדיקי עולם בהקב"ה שהם מרוממים ב"פני", דהיינו הטוטפות של התפלין, שעל זה נאמר עין לא ראתה אלוקים וזולתך (ישעיה סד, ג) כמבואר בגמרא (ברכות לה, ב), עיי"ש בדברי החת"ס. והנה זה היה מראה הנצואה שנאמר אחר חטא העגל, להורות שהקשר בין ישראל לאביהם שבשמים לא נפסק, ואפילו לאחר החטא נשאר הקשר של תפלין, ולעולם אין הפסק.

11 ובוזה יזון מה דאיתא בספר הזכות (פ"ר חק) בשם מקובלים שהעם לו הוא במקום הקשר של תפלין, כי ע"כ לו אין שולט בה מיתה, וממנו יהיה תחיית המתים כמבואר בחז"ל (ויק"ר יח, א). כי קשר של תפלין הוא ענין ההתקשרות שיש לכל אדם בהקב"ה שאינו מנותק לגמרי, ואי אפשר שיפריד את עצמו אפילו ע"י המיתה, כי הוא קשר עולמי, ושם במקום הקשר של תפלין הוא שורש ויסוד של תחיית המתים, שמה הקשר יתהוה תחיית המתים. זה הקשר הוא השורש של תחיית המתים של רשעים הקרויים מתים, כי זה הקשר מורה שאפילו בשעה שאיש ישראל חוטא ח"ו, אינו מנותק לגמרי מהשי"ת, ויש לו קשר עדיין עם הקב"ה, ואפילו שאינו נראה לעין, אבל מאחורי המוח עדיין מונח הדבר בזכרון עולם, ובוזה הכח יכול לעשות לעולם תשובה.

7 זוהי איפוא התשובה וההסבר לדברי הירושלמי. עד כה חשב משה שיוכל להחזיר את ישראל 'לתמותם', לאותה מדרגה של תמימות שהיה להם מקודם, שיהיו ראויים לקבל את הלוחות, אבל כשראה שלא רק שקלקלו בעגל, אלא הם גם שמחים בקלקול שעשו, אז התייאש מלהחזיר אותם למדרגה הקודמת, ולכן השליך מידיה את הלוחות ושיברם בתחתית ההר. אדם עובר נסיבות, ועלול למעוד ולהיכשל. הרחוב היום הוא במצב נורא, ואדם מסוגל להימשך אחרי הרחוב וליפול. אף על פי כן שייך עדיין לקוות שלבסוף יחזור לתמותו. אבל אם 'אז תעלוזי' - אם הוא שמח בכך, מרוצה מהמצב שבו הוא נמשך אחרי הרחוב, אזי אפילו משה רבינו מתייאש שיוכל אי פעם לחזור לשלמותו. במצב כזה שבר את הלוחות.

8 דעת חיים ומוסר יתן לקבל השכר הוא עדי ערב, במי שהשלים עבודתו עד סופה בכל מצב ובכל זמן. מתוך שיחת מוצש"ק פ"ר כי תשא תשס"ו

השפעתה הרעה של הליצנות יהיה כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיה את הלוחות וישבר אותם תחת ההר (שמות לב, יט) ופי' בספורנו כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו וכו' ובוזה התקצף ונואש שיוכל לתקן המעוות באופן שיחזרו לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות, עיי"ש. יסוד גדול נאמר כאן. שאמרו חז"ל (מו"ק יז, ד) אילעאי אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. אך ברי"ף כ' שאין הלכה כן, מפני דאיבעיה ליה ליחובי דעתייה. ישוב הדעת מונע את החטא, ואין דבר שמשפיע לרעה על האדם יותר מבלבול הדעת. וכאן ראה משה שלא היה רק עצם מעשה העגל אלא גם מחולות, היינו טירוף הדעת וליצנות, וא"כ הבין שאין לזה תקנה ושיבר את הלוחות, שנאבדה דעתם לגמרי. וזה מעיקרי תורת המוסר, ליישב את דעתו של אדם. וליצנות היא הרס, שמאבד כל חלקה טובה.

9 הלכה פרשת כי תשא והלבוב ולחבין הדברים י"ל דהנה אמרו חז"ל (עירובין כא, ב) הדולאים נתנו ריח אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. והלשון שלא טעמו טעם חטא כריך ביאור, (דהול"ל שלא טטאו, ובתורת אמת (פ"ר מולדות) מפרש דקאי על ענין עשיית דברי הרשות, שיוכלין לטעום צהם הטעם של חטא, אף כי אינו חטא בעצמותו, אבל יכולים להרגיש צוה טעם של חטא, וזו הכונה שאפילו לא טעמו טעם חטא, היינו בתוך ההיתר. אבל שמעתי מהרבי הצית ישראל ז"ע פירוש אחר, שהכונה היא שאף אם ח"ו חוטאים, אבל אינם מרגישים הטעם בשעת החטא, כי אינם יכולים לעשות החטא ולהרגיש כל הטעם בעשייתו, כי ל"כ נוקסם, ואינם יכולים לעשות החטא בשלימות. ואפילו אם חוטאים מכל מקום לא טועמים לגמרי טעם חטא, כי עוצרים את עצמם ומתגברים על ירם אפילו במשהו לכבוד יוצרם. וזה מה שהגמרא משבח את בחורי ישראל שאפילו צעתי יידיהם, שח"ו חוטאים, מכל מקום אינם חוטאים באופן כזה שטועמים טעם בחטאם.

והנה כיון שבני ישראל תמיד קשורים אל השי"ת בפנימיות לבם, לכן הם תמיד יכולים לעשות תשובה ולתקן מה שעיוותו בטמאס. אמנם איחא בשם משמואל (עקב מרע"ה ד"ה כי יגורמי) שכתב השמחה הוא דבר שמקיף כל חלקי הנפש, ועל ידי השמחה בשעת עשיית העבירה נקלטת העבירה ח"ו בכל הנפש כולה, כי הרי אין כאן ה"אנחה" בשעת עשיית העבירה שהיא צאה מלד חלק הטוב שלא נפגם, והרי ע"י השמחה הוא ח"ו טועם טעם הטמא, ויש לחטא מתיקות אצלו עד ששמח בו. וממילא משה רבינו זראתו את המחולות חשב שהמנצח הוא נושא, כי המחולות הן קימן על עומק הרע, ועד היכן זה מגיע, וזוה יש להצין מה שאיחא בספרים לפרש הפסוק (דברים כח, ו) תחת אשר לא עבדת את

ה' אלוקיך בשמחה, שקשה וכי נשזיל חסרון השמחה באים ז"ח קללות המנויים שם, ואמר שהכוונה היא כי ה"לא עבדת" היא בשמחה היינו עשיית הדברים הלא טובים הי' באופן של שמחה. והיינו כנ"ל כי השמחה מביאה לידי פגם גדול בנפש ע"י העבירה, וממילא מובן שעל זה באים עונשים גדולים ח"ו.

והנה מדה טובה מרובה, שמזה אנו למדים עד כמה גדולה מעלת השמחה של מזה, וזוה יובן הענין לשמח חתן וכלה, שהרי הרבה תמנו המפרשים הלא החתן והכלה שמחים, ומהו הענין לעסוק בשמחה. אך י"ל שהכוונה היא כי השמחה האמיתית של מזה מקפת את כל חלקי הנפש, עד לחלקים

המקיפים את האדם שהם חיה ויחידה, והרי במחילת העמדת הצית והחללת החיים החדשים, אם ההחללה תהיה בשמחה אמיתית, אז משפיע השמחה שיקנה את הכוחות של ימי השבע ברכות בפנימיות נפשו, שיהיה דבר העומד לנצח ולא יהיה זיכרון להצטל. וזוה יכולים לזכר דברי חז"ל דהשמחה את החתן וזכה לחמשה קולות (ברכות ג, ט), שהוא כנגד ה' חלקי הנפש שמשמחם בשמחה של מזה.

R. Kestenbaum

Rejoicing Over Torah and Mitzvos

Of course, our primary happiness has to come from living a life of Torah and mitzvos. We have to appreciate the significance of Torah and mitzvos and recognize how fortunate we are to have an opportunity to fulfill them. *The Mesillas Yesharim* writes (Ch. 19) that true joy lies in recognizing that we have the merit to serve Hashem and be involved in His Torah and mitzvos, which are precious and eternal.

If a person would find a large sum of money, he would be delighted, but how much more delighted he should be when he merits to fulfill even one mitzvah or learn even one Torah thought. In this vein, Dovid Hamelech declares (*Tehillim* 119:162): *שש אגבי: על אמרתך כמוצא שלל רב abundant spoils*. Shlomo Hamelech echoes this idea when he says (*Mishlei* 3:15): *יקרה היא מפנינים וכל המצונד לא ישוו בה: It is more precious than pearls, and all your desires cannot compare to it*. Similarly, our Sages teach (*Avos* 4:17): "One moment spent in repentance and good deeds in this world is better than an entire lifetime in the World to Come. And one moment of pleasure in the World to Come is better than an entire lifetime of pleasure in this world."

Although these concepts are familiar and well-known, we have to continually remind ourselves of the privilege presented by each opportunity to do a mitzvah or learn Torah. By doing so, we will fulfill the obligation to serve Hashem with joy.

The Orchos Tzaddikim (Shaar Hasimchah) says something incredible: "Someone who does mitzvos joyously is rewarded one thousand times more than a person who does mitzvos as a burden." To put this into perspective, it means that the reward of a person who lays tefillin joyfully one time would be equal to that of another person who lays tefillin mindlessly for three years! If we contemplate the importance of Torah and mitzvos, we will certainly be able to muster the energy and alacrity to serve Hashem properly, for if

ראה שפרח כתב מעליהן והשליכן מידו.

He [Moshe] saw that the script flew off them [the Luchos], and so he threw them down from his hands.

The Midrash clearly indicates that Moshe took the letters flying off the Luchos as a sign for him to break them—and indeed, what use would Luchos be with no writing on them? Let us ponder this idea a little further.

לב כי תשא שלום שמך

הנה תיכף לאחר תאור שבח הלוחות - ממשיכה התורה ומספרת על שבירתם. ולכאורה, מדוע מתארת לנו התורה את שבח הלוחות רק עתה עובר לשבירתן, ולא לעיל, קודם מעשה העגל, כאשר התורה מספרת לראשונה על הלוחות, ואומרת (ל"א, י"ח): "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני שני לחת העדת, לחת אבן כתבים באצבע אלקים?"

לכאורה שם היתה התורה צריכה להמשיך ולומר: "והלוחות מעשה אלקים המה וגו'", ולספר את כל שבחם של הלוחות! מדוע המתינה התורה

עד אמצע מעשה העגל, ורק כעת - לפני הסיפור על שבירת הלוחות - עצרה ותארה את שבחם?

ברם התשובה היא: שעלינו להבין שכמו שמעשי הלוחות היו מעל הטבע - כך גם שבירתם היתה מעל הטבע! לימוד זה נחוץ לנו כאן בכדי להבין את ענין שבירת הלוחות, ולפיכך כאן עוצרת התורה - ומתארת לנו את מעלת הלוחות וכתבתם, שהכל היה מעשה אלקים, על מנת שמתוך כך נוכל להבין את מהות ואופן שבירת הלוחות.

שבירת הלוחות - כיצד?

דהנה אם נתבונן, תצוץ השאלה מאליה: הכיצד שבר משה את הלוחות? וכי הלוחות היו עשויים מדורלקס? ... הם היו עשויים מקרמיקה שבירה? ... הרי הלוחות היו עשויים חומר שנועשה בשמים, וירד מן השמים, וכל כולו היה מעשי שמים!! הלא פשוט הוא שחבטה ברצפה איננה שוברת מעשי שמים!!

משנה תוקף מקבלים הדברים לאור המבואר לעיל בטוב טעם, שהכתב היה גם חרות - וגם כתוב, גם מעלת חריתה הנועשית "אחד" עם הדבר היתה בו - וגם מעלת כתיבה שאיננה מחסרת מהדבר מאומה, הרי שמדובר בחומר שלא נתפסת בו השאלה של "איך שייך", כל חוקי הטבע נעלמים שם, ולפתע חוק טבע יבש אחד הגיח ובא: משה זורק את הלוחות על הקרקע - והם מתנפצים! הכיצד? באיזה חומר. נפץ משתמשים בכדי לנפץ מעשי אלקים? איזה פטיש פלא היה לו למשה בו שבר את הלוחות?

ככדי להבין את הענין, הבה ונביט אל דברי הרמב"ן על פסוק זה, אשר מבאר מדוע לא נמנע משה מלשבר את הלוחות מפני מעלתו, וז"ל בתירצו השני: "לא נמנע משה בכל זה מלשבר אותם וכו', כענין שהזכירו רבותינו בספרי ט', י"א: שפרח הכתב עתה בבואו בגבול העגל, במקום הטומאה והחטא"

משה הוכרח להסב את פניו בענין, ולהפנות את המלחמה שהיתה מופנית עד עתה כנגד כל העמים - אל מול חלק מהעם שלו עצמו!! הוא הפך להיות חייל בודד - נגד עם שלם (שאף אם לא עבדו לעגל - אבל שתקו, חוץ מבני לוי שאח"כ נכנסו למלחמה!!) ואעפ"כ הוא לא פחד ולא חת, אלא לקח את הלוחות - ושברם לעיני כל ישראל!!

מה פלא איפוא שזהו השבח בו בחרה התורה לסיים, למצות ולסכם את גבורותיו של משה רבינו? הלא זהו השבח היותר גדול והיותר נורא שעשה - לעיני כל ישראל!!

אכן נודע הדבר!! הנה מצאנו את פיתרון התעלומה!! אמנם כך - יש גם יש דבר היכול לנפץ מעשי אלקים!! יש פטיש אלים שיכול לשבור אף את מעשי ידי הקב"ה!! ומהו? - הטומאה והחטא!! הטומאה מפריחה את האותיות - והחטא שובר את הלוחות!! אף שמעשי ה' לא ישברו מכל החבטות שבעולם - אבל יתנפצו הם אל מול הטומאה וחטאי האדם!!

ומה נורא המראה להשיב אל הלב, שהאותיות פרחו מעצמם במקום הטומאה, ולא הוצרכו למעשיו של משה כלל, שכן מבואר בדברי הרמב"ן שרק לאחר שפרחו האותיות - השליך משה את הלוחות ושברם!! והענין: כי אין כל אופן שבעולם שקודש יתערב בחול, ואפילו אינו יכול להיות עמו באותו גבול מקום!! אם נפגשים הם - מיד פורחת הקדושה ונעלמת!!

מנחת מיכאל * פרשת כי תשא * רמב"ן 20

יש להבין כיצד הותר למשה רבינו לשבר את הלוחות שהיו מכתב אלקים מבלי לקבל רשות מהקב"ה, וביותר מזה חז"ל דרשו על הפסוק "אשר שברת" ישר כחך ששברת, כלומר שבירת הלוחות היו אחד משלשה דברים שמשה רבינו עשה על דעת עצמו והקב"ה הודה ואמר לו ישר כחך אשר שברת, ויש להבין מה ראה משה רבינו לשבור את הלוחות על דעת עצמו.

חז"ל אמרו (ירושלמי שקלים פ"ו) תני ר' יודן, הלוחות היו משוי מ' סאה והיה הכתב סובלן, כיון שפרח הכתב כבדו על ידי-של משה רבינו ונפלו ונשתברו, והענין כי אמרו חז"ל (סוטה לה, א) הארון היה נושא את נושאי קל וחומר את עצמו, והוא דוגמת נשמת האדם שמקיימת את הגוף ונותנת בו חיות והוא קל, דהיינו נושא את עצמו, וכשהנשמה יוצאת מהגוף מכביד הגוף כי המת כבד מהחיה, כן אותיות הלוחות היו רוחניות התורה אשר בהם שמתו יתברך זהו חיותן, וכמו שאנו אומרים בתפילת שחרית באמת ויצב "ודבריו חיים וקיימים".

לכן בתחילה בהיות משה בהר יכל משה רבינו לשאת את הלוחות דעדין בקדושתו היו ונשאו את עצמן, גם כשירד מן ההר כתיב ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו, בידו אחת, ואחר כך כאשר קרב משה אל המחנה וירא את העגל "את" לרבות שראה משה את כח הטומאה שנברא על ידי חטא העגל שהוא גדול מאד, וכשראו הלוחות את העגל וכוחות הטומאה הנוראים שנוצרו על ידי זה נסתלקה מהם הקדושה והרוחניות, ופרחו למקורן ונתגשמו הלוחות ונעשו כבדים מאד והוצרך משה רבינו לתופסו בשתי ידיו, ומכל מקום לא יכל לסובלן מפני כובדן ונפלו מידי ונשתברו אחר שחלפה הקדושה מהם.

הנה על פי המדרשים מבואר, שמן השמים נתנו למשה רבינו אות לשבור את הלוחות על ידי שפרחו האותיות וכבדו לו מלהזיקם, אז הבין משה רבינו את האות ושברן, וזהו הכוונה ישר כחך ששברת, היינו ישר כחך שהבנת את רצון בוראך.

גדלות משה בשבירת הלוחות

והנה בסוף התורה נאמר (נכים ל"ז, י"ב): "ולכל היד החזקה, ולכל המורא הגדול, אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ופרש"י: "ולכל היד החזקה - שקבל את התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול - נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר: ואשברם לעיניכם", הרי שלאחר שנערמים ונמנים מעשיו וגבורותיו של משה רבינו - מגיעים אנו לשבח האחרון: ששבר את הלוחות לעיני כל ישראל!! וצריך להבין: מהו השבח הגדול כ"כ בזה?

ובאר זאת הגר"מ אפשטיין זצ"ל, ואמר שהלימוד הזה שלימד משה את ישראל בשבירת הלוחות - הרי הוא הלימוד היותר נורא וגדול שלימד משה רבינו את העם מעולם, והיינו: שהראם בשבירת הלוחות למה יכול החטא לגרום!! שבכוחו לשבר מעשי אלקים!!

אכן עתה נוסף לשאול: אמנם כן, לימוד גדול ונורא הוא, אך היכן הגבורה שבמעשה זה? הלא התורה עוסקת שם בסיפור גבורותיו של משה - ולא במה שלימד והקנה לעם ישראל דעת, והיכן היא איפוא הגבורה שבשבירת הלוחות?

אלא שלפיכך דייק הכתוב ואמר: "לעיני כל ישראל!!" והיינו שגבורתו של משה היתה במה ששיבר את הלוחות לעיני כל ישראל - בלא פחד!!

כי כלפי חוץ היה נראה באמת שכל אותם להוטי העגל ומחפשי הדת החדשה לא עשו כן אלא מחמת ש"בשש משה", אך האמת היא: שכל ליבם היה רע, ולא היו אלא פורקי עול!! בפייהם דברו על הכאב בהעדרו של משה, כביכול כל רצונם אינו אלא למצא למשה מחליף, אך האמת היתה הפוכה לחלוטין!!

שהרי כשמשה רבינו יורד מהר סיני, וכולם רואים אותו עם הלוחות - לכאורה היו צריכים לפצוח בשירה נרגשת, לרוץ לקבל את פניו, ולהשאיר את העגל לעשות את גליו... הנה סו"ס חזור המנהיג המהולל לאחר שחשבוהו למת!!

אכן למעשה לא כך היו פני הדברים, וכאן התבררה האמת: לא תחליף למשה חיפשו אותם עובדי העגל - אלא תחליף לשיטת משה!! ולפיכך איש לא עמד בפניהם: ידיהם היו מגואלות בדם חור שהרגו כי לא שמע להם, את אהרן היו הורגים לולי שהסכים עמהם כלפי חוץ, ואפילו משה בכבודו ובעצמו כאשר כעס והשליך את הלוחות - נכנס לסכנת נפשות אמיתית שמא יטמן לצד חור!!

אך אעפ"כ לא נרתע משה, ושיבר את הלוחות לעיני כל ישראל על אף הסיכון העצמי שנטל על עצמו בכך!!

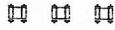
ובעוד ששאר גבורותיו של משה היו למען העם, כנגד מצרים, או כנגד סיחון ועוג וכו' - כאן הוצרך משה לעמוד בכל עוזו וגברתו כנגד ישראל עצמם!!

21 Midrash Rabba - Artzwell

A Freedom From the Angel of Death Since the Midrash derives from this verse, which refers to the First Tablets, that the people gained freedom from the Angel of Death, we may draw some connection between the nation's immortality and the Tablets. Indeed, *Ohr Gedalyahu* (R' Gedaliah Schorr, *Moadim, Shavuot*, p. 78aff, based on *Shelah*) points out that whenever the Sages alter the pronunciation of a Biblical phrase for purposes of exposition, it is not their intent to supersede the verse's plain meaning. Rather the Sages' exposition, based on an alternative reading of the verse, must be related to and complement the verse's simple intent. *Ohr Gedalyahu* thus seeks to identify this connection.

The relationship of the soul to the physical body has been compared by our Sages to the relationship of the Holy Scriptures and the parchment on which they are inscribed. Just as the wording conveys sanctity to the Torah scroll, so too the soul breathes life and sanctity into the human body. The Tablets and the engraved commandments, in turn, may be compared to the body and the soul. Regarding the First Tablets the verse cited by the Midrash states in full, *והטלית מעשה אלהים הנה, והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על השלש*, *The Tablets were God's handiwork, and the script was the script of God, engraved on the Tablets* (below, 32:16). Since both the script and the stone of the First Tablets were the handiwork of God, the brilliant light of the engraved text, the "soul" of the Tablets, was able to suffuse the stone, the physical "body" of the Tablets, from one side to the other, with nothing interposing between

R. Roberts

In the *Medrash Tanchuma*, our Rabbis explain in detail how the precious Tablets of Torah, received by Moshe from הקדוש הוא, came to be broken. They relate that initially, when Moshe Rabbeinu was given them, they were very light and easy to carry — almost as if they supported themselves. Although they were made of stone, the fact that they were inscribed with a מכתב אלקים — a Divinely fashioned script — made them ethereal and weightless. When, however, these same Tablets came face to face with the golden calf, the holy letters flew away from the stone. The מכתב אלקים could not tolerate the unworthy behaviour of *Klal Yisroel*, and, as a result, the לוחות האבן on their own became too heavy to hold. They slipped from the grasp of Moshe and broke at the foot of the mountain.

This tragic episode happened thousands of years ago, but it provides us with a valuable lesson. In a metaphorical sense, every *Yid* resembles those לוחות. We, too, are composed of two parts: a physical core, referred to as עפר מן האדמה, "earth from the ground," and a נשמה, a spiritual component, described in the Torah with the words ויפח באפיו נשמת חיים (*Bereishis 2:7*). This soul is fashioned inside us like the Divine script on those stones, and it penetrates our being מעבר לעבר — through and through.

The physical body requires the nourishment of food and drink, without which it cannot function. The soul, however, also needs to be fed. Its sustenance is provided by the Torah that we learn, the mitzvos we practise and the good deeds that we perform. If, therefore, we neglect those duties and do not provide for the נשמה, then its vitality will be radically impaired and weakened. This מכתב אלקים with which we are all embossed

cannot endure without a staple diet of רוחניות and Torah-food. If starved, it will depart in the same way as the holy script left those לוחות at the sight of the golden calf, and the result will be the same. Just as those Tablets became too heavy to hold, so too one's life becomes stressful and a burden.

Witness the numerous young people who cannot seem to find any proper satisfaction in their lives. They, therefore, turn to drink, drugs, immorality or violence — they even wander off to eastern gurus or travel the world aimlessly — anything in search of contentment and peace of mind. They do not realise that life without true spiritual content to nourish the soul leaves them with only the dead weight of עפר מן האדמה. All the riches and material comforts in the world provide no key to happiness unless one knows how to use them correctly. Hence the number of suicides amongst the wealthiest — life has become a millstone around their neck, like the Tablets bereft of the מכתב אלקים (*Kochvei Osher*).

The message is clear and incontrovertible. The more we tend the נשמה with health-giving תורה ומצוות, the greater will be our serenity and inner happiness. We will feel buoyant and fulfilled, eager for each day and the chance to involve our physical body in the joint partnership of עבודת ה'.

הסברם של דברים: הלוחות הראשונים היו מעשה אלקים כמו גוף הכתב, כמפורש בתורה. לעומת זאת, היו הלוחות האחרונים מעשה ידי אדם, כמו שנאמר (שם לד): "פסל לך שני לוחות אבנים". ענין הלוחות הוא דבר המעמיד ומקיים את האותיות, הכתובות עליו, לבל יהיו פורחות באויר. לכן מה שכתב על הלוחות הראשונים שהיו מעשה ה', היה עומד לעד. המשמעות המעשית של זה היתה, שכל הנלמד לא היה משתכח. אבל ללוחות השניים שהיו מעשה ידי אדם, כבר לא היתה הסגולה הזו, ולכן כל הנלמד אינו מתקיים ונשמר רק על ידי תנאים וגדרים מסוימים.

נמצא שתחילת קבלת הלוחות על ידי משה, היוותה אות וסמל לכל בני ישראל מקבלי התורה. שכשם שה' אמר למשה רבינו בלוחות השניים "פסל לך שני לוחות אבנים", כך יש בזה רמז לכל מקבלי התורה שיכין כל אחד לוחות לעצמו כדי "לכתוב" עליהן את דבר ה'. וכפי גודל ההכנה וההכשרה, כן תהיה הקבלה. אם הלוחות שייכינו יהיו מקולקלים או יתקלקלו במשך הזמן, לא התקיים אצלם התורה ותלמודם יישכח. ועל ידי כך יימנע חילול הקודש שמושה חשש ממנו, כי קנין התורה יינתן לאדם מן השמים לפי ערך מעלתו ביראת ה' ובמידות, שהן לוח לבבו. ואם יפול אחר-כך ממדרגתו, לפי ערך נפילתו תישכח התורה ממנו.

מנחם ציון

וישלך מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר (לב, יט).

הלוחות משקל ארבעים סאה היו, ושל סמפיריגון היו והיו סובלין את עצמן, כיון שירד משה וקרבו אל המחנה וראה את העגל פרח אות הכתב מעליהן ונמצאו כבדים על ידיו של משה, מיד ויחר אף משה וישלך מידיו (תנחומא, כי תשא, כו). הלוחות היו מורכבים מגוף ונשמה, הגוף היה של אבן כמו שכתוב, "שני לחת העדות לחת אבן", והנשמה היתה הכתב כמו שכתוב, והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחת, המכתב שהוא הנשמה החזיק את האבן שהיא הגוף, וכיון שעשו ישראל את העגל פרח אותו הכתב, כלומר הנשמה מעליהם, ונמצאו הלוחות כלומר הגוף כבדים על ידיו משה, מיד וישלך מידו את הלחת.

אותו דבר הוא באדם שהוא כלול מגוף ונשמה, הגוף נהנה כאבן דומם, אדם יסודי מעפר, והנשמה היא ניצוץ אלקי ממעל, כל זמן שהאדם שומר על טהרת נשמתו ושלמותה, היא סובלת את הגוף ומספקת לו טעם ותוכן לחייו, וכיון שאדם מסאב ופוגם את נשמתו, החיים מכבידים עליו ומהווים מעמסה קשה, ושוב אינו יכול לסבול את עצמו, ועל זה שר המשורר רבי יהודה הלוי, בהרחקי ממך מותי בחיי ואדבק בך חיי במותי. ובשבת (צד) נאמר שהכל מודים, אדם חי נושא את עצמו.

שיח יעקב

כאשר ירד משה רבנו מההר ובידיו הלוחות, וראה את העגל, עמדו בפניו שתי אפשרויות. אפשרות ראשונה היתה לבנות עכשיו בית מקדש, ולמסור לכלל ישראל את הלוחות, על גבי יסודות של העגל יסודות של שחוק וקלות ראש. ואפשרות שניה שעמדה לפניו היתה לשבר את הלוחות, יחד עם שבירתו וטחינתו של העגל, על מנת לבנות יסודות חדשים וחזקים לבניית בית המקדש החדש, שהם לוחות השניים.

ידע משה רבנו היטב, שכדי לזכות לתורה, חייבים לכך הכנה מוקדמת, וכדברי המשנה באבות (ו' ו') "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות וכו', והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ע"כ. ואם חלילה לומדים תורה ללא הכנה מוקדמת לכך, עלולה התורה להחפץ לסם המוות, כפי שכתוב בגמ' (יומא ע"ב ע"ב) "אמר ר' יהושע בן לוי, מאי כתיב (דברים ד' מ"ד) "וזאת התורה אשר שם משה", זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה".

אומר אבי מורי שליט"א, נתבונן לרגע קט ונראה מה היה קורה, אילו היה מביא משה רבנו לבני את לוחות הברית, בזמן של (שמות ל"ב י"ט) "וירא את העגל ומחולות", ודאי וודאי היה פותחים הקהל בשירת "שאו שערים ראשיכם", לקראת בואו של משה רבנו לתוך המחנה, עם שני לוחות הברית בידיו, והיו לוקחים את הלוחות, ומכניסים אותם לתוך הריקודים המתועבים ר"ל, אשר היו מסביב לעגל.

אמר משה רבנו, קבלת התורה מעין זו, איננה קבלת תורת הקב"ה. ומשום כך גמר אומר בדתו, והחליט לעשות לעם ישראל בחינה של מעמד הר סיני נוסף (שמות כ"ז) "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", נעמד הוא במקום שכל כלל ישראל

MANTZEPA"CH: FORGOTTEN LETTERS?

There is a most intriguing discussion in the Gemara regarding the five final letters: *mem*, *nun*, *tzaddi*, *peh* and *kaf*, known by their acronym as "*mantzepa"ch*" (מנצפ"ח).² The Gemara states that "*Mantzepa"ch tzofim amarum*—the letters of *mantzepa"ch* were said (i.e., instituted) by the prophets." The Gemara reacts to this statement by raising two objections:

The first question is one of principle: A prophet does not have the authority to add an institution to Torah law. Hence, if this form of writing these letters is acceptable regarding Torah mitzvos, such as a Torah scroll and tefillin, it must be part of the Torah from the time it was given. How then, can it be said to be an institution of the prophets?

The second question is one of history: We have a tradition that the letters *mem* and *samech* that were engraved in the *Luchos* were held in place by a miracle. The idea behind this is that the engraving on the *Luchos* went all the way through them. Almost all the letters of the Hebrew alphabet have some part which would remain attached to the body of the *Luchos* even after the letter had been engraved through the entire thickness of the *Luchos*. However, the engraved section of the letters *mem* and *samech* completely surrounds the middle of the letters, leaving that section of stone in the center unattached to anything! In this regard, we have a tradition that the middle sections of those letters stayed in the center of the letter, with nothing to hold them up, via a miracle. Now, we will appreciate that of the two letters mentioned, while the *samech* of course is a circle, the only type of *mem* which would require this miracle is the final *mem*, which is a square. Hence, asks the Gemara, if the final *mem* dates back to the *Luchos* given at Mount Sinai, why are the final letters of *mantzepa"ch* attributed to the prophets?

To answer these two questions, the Gemara explains its original statement: "*Shachechum v'chazru v'yesadum*—They were forgotten and then [the prophets] subsequently [re]instituted them." In other words, although these final forms were clearly known as far back as Sinai itself,

they became forgotten, with the prophets not *introducing* them, but *re-instating* them.

Needless to say, this answer is enigmatic, to say the least. How is it possible for letters that are part of the alphabet to become forgotten? There are items that every Jewish household contains which include written sections that incorporate these letters, such as tefillin and mezuzos! As such, the notion that these letters were forgotten is very difficult, indeed.

On a separate note, the commentators point out that the way in which the prophets are referred to in this statement—"tzofim"—is very non-typical. The word "*tzofim*" comes from the word "*tzofeh*," which means to see. Now, while it is true that prophets experience visions, to which end they are in fact, "seers," nevertheless, they are usually referred to simply as "*neviim*—prophets." Why, in this particular context, are they called "*tzofim*"?

ELEMENTS OF CREATION: BEFORE AND AFTER SIN

One of the outstanding Torah personalities of the nineteenth century, R' Eliyahu Gutmacher, explains as follows.³ We are aware of the concept that "Hashem looked into the Torah and created the world,"⁴ which is then expressed in the well-known idea that the Torah is the "blueprint of Creation." On a more detailed level, this means that the letters of the *aleph-beis* represent the elements or basic spiritual building blocks of the universe, with each letter reflecting a particular force or concept. However, as we know, as a result of the sin of Adam HaRishon, the entire world, as well as man's relationship with it, underwent an enormous upheaval. Specifically, this impacted on five areas:

- Death, which was originally not meant to be experienced by man, now became part of the human experience.
- Life would now be marked by setbacks and difficulty.
- Earning a livelihood and obtaining sustenance from the world now became much more difficult.

וואה אותו משם [כדתיב (דברים ט' י"ז) "ואשרם לעיניכם"], אחז בלוחות בשתי ידי, וכזועק רואים אתם את הלוחות בשתי ידי, אם תקבלו את התורה כעת, קבלת תורה מעין זו שייכת לסיטרא אחרא, כך לא מקבלים תורה, והשליך את הלוחות בכל הכח בשתי ידיו. וזהו על דרך מה שאמר אליהו הנביא לכלל ישראל (מלכים א' י"ח כ"א) "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' הוא האלוקים לכו אחריי, ואם הבעל לכו אחריי".

36

- Man became more animal-like in terms of his activities and interactions.
- Evil was more present in the world, making it harder to choose and maintain a course of righteousness.

These five areas are represented by the five letters of *mantzepa"ch*:

- *Mem* represents *misah*—death.
- *Nun* represents *nefilah*—a fall or setback.
- *Kaf* means hand, representing both Hashem's hand bestowing sustenance and man's hand in being able to receive it.
- *Peh* means mouth, representing eating, the most basic physical activity.
- *Tzaddi* is related to the term *tzaddik*, a righteous individual, representing a person's ability to attain righteousness.

In light of the above, we will appreciate that the letters that correspond to these five areas likewise underwent a change as a result of that sin. Initially, these letters were in the form as we have them at the end of a word:

- The *mem* was closed, representing death being closed away and sealed off from human experience.
- The *nun* was upright, representing man being vouchsafed from fall or setback.
- The *kaf* was open and upright, representing receiving Hashem's sustenance with ease.
- The *peh* was upright, representing the elevated level of man's physical activities.
- The *tzaddi* was upright, representing man's natural tendency toward righteousness.

However, in the wake of Adam's sin, the change in these five areas was likewise reflected in a change in these letters:

- The *mem* became open, allowing death to enter the world.
- The *nun* became stooped over, making man more prone to setback and mishap.

- The *kaf* became stooped over, representing the hardship that would be involved in making a living from the land.
- The *peh* became stooped over, representing the lowered nature of man's physical activities.
- The *tzaddi* became stooped over, representing the difficulty in attaining righteousness.

The crucial point emphasized by Rav Gutmacher is that there was never any difference regarding where in the word the letter appeared, whether in the beginning, the middle, or the end. When the letters were used in their "upright" form, this was so even in the middle of a word. Conversely, when they shifted to their "diminished" form, this was even at the end of a word.

